

ДЖОН ЪПДАЙК

ЗАЕКО, БЯГАЙ

Една от 100-те най-често забранявани книги на XX век
Една от 100-те забележителни книги на всички времена

ДЖОН ЪПДАЙК

ЗАЕКО, БЯГАЙ

Rabbit, Run
Copyright © 1960 John Updike
All rights reserved.

© Юлиана Касабова, превод
© Художествено оформление на корицата – Димитър
Стоянов – Димò
© Издателство ЕРА, София, 2012

ISBN 978-954-389-229-7

ЕРА

Край един телеграфен стълб, на който е прикачен баскетболен кош, момчета играят баскетбол. Спечелени точки, викове. Шляпането на кецовете по разбития паваж на уличката сякаш изхвърля гласовете им високо над жиците в синкавия влажен мартенски въздух.

По уличката се задава Хари Енгстръм, по прякор Заека, в работен костюм. Макар че е вече на двацет и шест години и над метър и осемдесет висок, той се спира да погледа. С ръста си съвсем не прилича на заек, но широкото му бяло лице, светлосините очи и нервното потрепване под късия му нос, когато слага цигарата в уста, обясняват донякъде прякора, който му е даден още от момче. Той се спира замислен, а децата прииждат, забикалят го.

Присъствието му кара по-големите да се чувстват особено. Измерват го тайно с погледи. Те играят за собствено удоволствие, а не за да създават зрелище на някакъв си възрастен мъж, който се разхожда из града в двуреден костюм с цвят на какао. Изобщо струва им се странно един възрастен човек да върви така по улицата. Къде му е колата? Цигарата му прави тишината още по-зловеща. Не е ли някой от ония типове, които предлагат цигари или пари, за да отидеш с него там, зад фабриката за лед? Бяха чували подобни неща, но не са много изплашени. Та те са шест, а той е сам.

Топката прелита встрани от обръча, скача над главите на шестимата и тупва в краката на човека. Като отскача леко, той я улавя с бързина, която ги изненадва. Докато го гледат мълчаливо, той ги наблюдава крадешком през синкавия дим на цигарата си. Един тъмен силует, появил се изведнъж като комин на следобедното пролетно небе.

Той пристъпва внимателно и върти нервно топката пред гърдите си. Едната му ръка, голяма и бяла, я придържа отгоре, а другата — отдолу. Той я поклаща търпеливо, за да се прицели по-добре. Луните на ноктите му са големи. След това топката като че излетява от десния ревер на самото му, отдалечава се от рамото му, коленете му се свиват и отпускат, а тя сякаш не отива към таблото. Всъщност тя не е отправена нататък. Топката пада право в обръча и се провира с лек шум през мрежата.

— Е? — извиква гордо той.

— Шанс! — казва едно от момчетата.

— Не, майсторство — усмихва се той и пита: — Искате ли да играя?

Никакъв отговор. Децата само се споглеждат страховито.

Заека сваля самото си, сгъва го грижливо и го остава върху чистия капак на една кофа за боклук. Децата с дочени панталонки зад него отново зашумяват. Той се спуска към тях, за да им отнеме топката. Избива я от две слаби бели ръце и я взема. Старото, дълго потискано чувство, пробудило се сега от коженото кълбо, го завладява отново. То изопва тялото му като струна и сякаш му дава криле. Като че ли пресяга назад през годините, за да докосне тази струна. Ръцете му се издигат сами и изстреляната над главата топка лети към коша. Премерването е така точно, че той затваря очи, когато топката пада бързо вътре, и за миг се пита дали не е минала през коша, без да спре в мрежата.

— Е, от коя страна съм? — пита Заека.

Момчетата правят мълчаливо смяна и две от тях минават към него. Тримата ще играят срещу останалите четирима.

Макар в началото Заека да е в неизгодна позиция, понеже е застанал на десетина крачки от коша, това все пак не е справедливо. Никой не отчита резултата.

Адресираното към него мълчание го смущава. Децата си подвикват помежду си, но на него никой не смее да каже дума. Докато играта продължава, той чувства, че са възбудени и разгорещени, и се опитват да го спънат. Но пак мълчат. Той не желае такова уважение. Искане да им каже, че няма нищо особено в това, че остаряваш, то не променя нищо. След десетина минути едното от момчетата минава на другата страна. Заека остава само с едно момче срещу пет. Макар и още дребосъче, това момче играе с голяма лекота и е най-добрият играч между шестимата. Носи плетена шапка със зелен пискюл, която покрива ушите му и пада ниско над веждите му, като му придава вид на кретенче. То е истински талант. Достатъчно е да го видиш само как се обръща, без да променя положението си, как изчаква, преди да направи каквото и да е движение, плавно като при ритуал, за да разбереш това. Навярно след време ще стане отличен спортист в гимназията. Заека познава този тип. Най-напред минаваш през малките успехи, а след това стигаш върха. Всеки те аплодира. Потта по челото ти пречи да виждаш добре. Шумът те главозамайва и ти се възгордяваш, а после вече си излязъл от отбора. В началото не си забравен, само си излязъл и се чувстваш добре, спокоен и свободен. Ти си излязъл от отбора и вече не си във форма, но все още си горд, докато някой ден станеш за тези деца един от многото възрастни в града. Един възрастен, който по някаква необяснима причина е мрачен и е дошъл при тях. Те не са го забравили. Нещо по-лошо: те никога не са чували за него! А навремето Заека беше известен в цялата област. Като юноша той постави в Б-лигата по баскетбол рекорд, който по-късно, вече по-голям, сам счупи с нов рекорд. Този рекорд не беше достигнат цели четири години, по-точно допреди четири години.

Той вкарва с една ръка, с две ръце, с поднасяне с една ръка, от място, с обръщане, с отскок и от разстояние. Топката се издига леко и с ниска парабола. Радва се, че не е загубил техниката си. Чувства се освободен от някаква потиснатост. Но е натежал и се задъхва. Дразни се от това.

Петте деца от другата страна се запъхтяват и се отпускат. Едно от тях, което случайно е съборил, става с пламнало лице и си тръгва. Тогава Заека сам се отказва от играта.

— Добре — казва той. — Старият си отива.

А на момчето с пискюла, което игра с него, подхвърля:

— Довиждане, ас!

Той му е признателен, че след като другите бяха станали още по-недружелюбни, то запази своето искрено, безпристрастно възхищение от играта му и на няколко пъти възкликна: „Боже! Чудесно! Виж ти!“

Заека взема сгънатото си сако. Носи го с една ръка като писмо и тича нагоре по уличката. Край запустялата фабрика за лед, с прогнилите греди на срутената платформа за товарене. Кофи за боклук, врати на гаражи, огради от тел и преплетени стъбла на изсъхнали цветя.

Март е. Любовта прави въздуха лек. Всичко започва отново. През тръпчивия вкус, останал му от изпушената цигара, Заека усеща свежестта на въздуха. Вади пакета с цигари от джоба на ризата си и без да забавя ход, го хвърля в една отворена кофа за боклук.

Доволен от себе си, той прехапва горната си устна. Големите му велурени обувки шляпат шумно в калта и мръсотията на уличката.

Тича. В края на този блок по уличката завива по Уилбър Стрийт, улица в градчето Маунт Джъдж, предградие

на Брюър — пети по големина град в Пенсилвания. Тича нагоре край блок от големи къщи-крепости от цимент и тухли, с врати от цветни триъгълни стъкла и прозорци със саксии, а после край друг блок, който неочаквано беше застроен през трийсетте години. Сглобяемите къщи се изкачват по склона като по някаква стълба. Пространството от около шест стъпки, с колкото всяка от тях се издига над съседната, съдържа два тъмни прозореца, зейнали като очи на животно, и покрив от разноцветни дъски, от синкаво до мръснокафяво. Фасадите им са от специално изработени дъски, които не пропускат вода, понеже краищата им се застъпват един над друг. Целите са боядисани в бяло, освен онези части от тях, които собствениците са боядисали в зелено, яркочервено и в цвета на житото. Триетажните къщи са цяла дузина, всяка с по две врати. Седмата врата е неговата. Дървените ѝ стълби вече са разнебитени. Под тях има една загубена играчка — пластмасов клоун. Гледа го вече цяла зима там, но все си мисли, че някое дете ще се върне, за да си го вземе.

Той спира задъхан в тъмното антре. Една прашна електрическа крушка свети денонощно. Над кафявия радиатор висят три празни пощенски тенекиени кутии. Настреща в коридора вратата на съседите е затворена като някакво сърдито лице. И пак този мирис, който винаги е един и същ, но който той никога не може да определи. Понякога му напомня мириса на готвено зеле, понякога — на нещо загоряло, понякога — на нещо, което се разлага в стените. Той изкачва стъпалата до жилището си на горния етаж.

Вратата е заключена. Докато пъха ключа в ключалката, ръката му трепери от необичайното напрежение и се чува стърженето на метала. Когато отваря, вижда жена си седнала в едно кресло с бутилка „Олд Фешънд“ да гледа телевизия при намалена светлина.